

SAHLGRENSKA AKADEMIN
INSTITUTIONEN FÖR VÅRDVETENSKAP OCH HÄLSA

DOCK- OCH ROBOTDJURTERAPI

Hur kan dessa terapier öka livskvaliteten hos personer med demenssjukdom?

Maria Bäckström

Susanne Lund

Uppsats/Examensarbete:	15 högskolepoäng
Program och/eller kurs:	Sjuksköterskeprogrammet, 180 högskolepoäng, OM5250
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht2015
Handledare:	Lena Johansson
Examinator:	Elisabeth Jangsten
	Institutionen för Vårdvetenskap och hälsa

Förord

Vi vill tacka vår handledare Lena Johansson som på ett professionellt sätt hjälpt oss att genomföra denna litteraturöversikt. Tack också till Johan och Andreas som varit våra bollplank under hela processen. Slutligen vill vi också tacka varandra för ett gott samarbete, hårt slit och många goda skratt.

Titel (svensk)	Dock- och robotdjurterapi
Titel (engelsk)	Doll- and robot animal therapy
Examensarbete:	15 högskolepoäng
Program och/eller kurs:	Sjuksköterskeprogrammet, 180 högskolepoäng, OM5250
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht 2015
Författare	Maria Bäckström, Susanne Lund
Handledare:	Lena Johansson
Examinator:	Elisabeth Jangsten

Sammanfattning:

Bakgrund: Antalet personer som diagnostiseras med demenssjukdom ökar drastiskt varje år världen över. Ett viktigt forskningsområde inom vårdvetenskap och hälsa är därför att hitta nya metoder för sjuksköterskan för att öka välbefinnandet för personer med demens. **Syfte:** Syftet med denna studie är att beskriva om effekten av dock- och robotdjurterapi kan öka livskvaliteten hos personer med demenssjukdom utifrån ett omvårdnadsperspektiv. **Metod:** Litteratur och tolv vetenskapliga artiklar valdes ut som belyste ämnet. Artiklarna och litteraturen granskades och resultatet sammanställdes. **Resultat:** Resultatet visar att användandet av dock- och robotdjurterapi kan öka livskvaliteten och välbefinnandet hos personer med demenssjukdom. **Slutsats:** Litteraturöversikten pekar på att dock- och robotterapi är ett effektivt sätt, som sjuksköterskan kan använda i sin profession, för att förbättra livskvaliteten hos personer med demens då de genom den upplevde ökad trygghet och tröst, meningsfullhet, gemenskap och sammanhang.

Nyckelord: dementia, doll, animal, play, robot, robocat, elderly

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Bakgrund	1
Demens	1
Sjuksköterskans roll.....	2
Personcentrerad vård	3
Dock- och robotdjurterapi	3
Livskvalitet	4
Hälsobegreppet	4
Bowlbys anknytningsteori	5
Mätinstrument.....	5
Problemformulering	6
Syfte	6
Metod	6
Vald metod	6
Datainsamling	6
Urvalsprocessen.....	7
Artikelgranskning	7
Dataanalys	7
Forskningsetiska överväganden.....	8
Resultat.....	8
Trygghet och tröst.....	9
Meningsfullhet.....	11
Gemenskap och sammanhang	12
Diskussion	13
Metoddiskussion.....	13
Resultatdiskussion	14
Dock- och robotdjurterapi	14
Livskvalitet	15
Etiska aspekter	17
Slutsats.....	18
Referenslista	19
Bilagor.....	23

Inledning

Det finns inget botemedel för demenssjukdom i dagsläget. Demens förknippas ofta med sämre livskvalitet och ett stort lidande, både hos den sjuke men också hos de närstående. Det är även förknippat med en hög kostnad för samhället som ökar i takt med att allt fler drabbas av sjukdomen. Det är därför nödvändigt att hitta effektiva metoder för att öka välbefinnandet hos personer med demens. Konst, musik, dans, sång, massage och djurterapi är olika aktiviteter som förespråkas inom demensvården och som kan ge positiva effekter för att lindra symtom och på olika sätt kompensera för de kognitiva och kroppsliga nedsättningar som kan uppkomma vid demenssjukdom. Dessa nedsättningar kan ge psykiska besvär som till exempel förvirring, ångest, oro och agitation som i sin tur kan leda till beteendemässiga störningar såsom skrik, fysisk aggressivitet, vandrande och rastlöshet (Edberg, 2009).

Att få känna sig behövd, att kunna ge vård och omsorg till någon eller något, att få sin självkänsla stärkt samt att ge och ta emot kärlek är några universella mänskliga behov som är viktiga för vårt välbefinnande. Dessa behov kan sammanfattas i ordet meningsfullhet och innebär att det finns något att se fram emot och längta efter och som driver en människa att gå upp på morgonen. En person med demenssjukdom som inte kan få dessa behov uppfyllda kan välja att återskapa situationer där behoven tidigare varit uppfyllda. Det är därför inte ovanligt att personer med demens säger att de måste hem till sin man och sina barn eller att de ska gå till sitt arbete. En docka eller ett tygdjur kan vara ett alternativ för att tillfredsställa ouppfyllda behov (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012). I denna litteraturöversikt vill vi undersöka om dock- och robotdjurterapi kan förbättra livskvaliteten hos personer med demens. Vi har själva erfarenheter av att man använt dockor och tygdjur på äldreboende och har funderat på om detta är en användbar metod för att höja livskvaliteten hos personer med demens.

Bakgrund

Demens

Ordet demens kommer från latin där ”de” betyder ”av, bort” och ”mens” betyder ”förstånd” (Västra Götaland, 2001). Demens är ett syndrom, det vill säga en bestämd kombination av symtom, som orsakas av någon typ av hjärnsjukdom och kan leda till kognitiv, kroppslig, beteendemässig och psykisk nedsättning (Demenscentrum, 2015). Demenssjukdomarna delas in i primärdegenerativa-, vaskulära och sekundära sjukdomar (Basun, Skog, Wahlund & Wijk, 2013).

Den första gruppen, de primärdegenerativa sjukdomarna, innebär att hjärnceller börjar förtvina och dö i onormal omfattning vilket i sin tur leder till demens. Symtomen kommer gradvis och tillståndet försämras i takt med att hjärnskadan sprider sig. Det går inte att hejda förloppet men i vissa fall kan symtomen lindras. Beroende på vilken del av hjärnan som skadas ser symtomen olika ut och därför brukar de primärdegenerativa sjukdomarna delas in i olika undergrupper som till exempel Alzheimers sjukdom, frontotemporal demens, Lewy Body demens och Parkinsons sjukdom med demens (Demenscentrum, 2015).

Den andra gruppen är de vaskulära sjukdomarna, även kallad blodkärlsdemens. Demensen orsakas då av att syretillförseln till hjärnan stryps på grund av en blodpropp eller blödning och även här kan skadorna uppstå i olika delar av hjärnan. Demenssymtomen kommer då ofta plötsligt och märkbart.

Den sista gruppen är de sekundära sjukdomarna. Detta är sjukdomar och skador som kan orsakas av till exempel vissa könssjukdomar, hjärntumörer, alkoholmissbruk och långvarig exponering av särskilda lösningsmedel och som kan leda till demens (Demenscentrum, 2015).

De olika symtomen leder till att den sjuke får svårt att klara sig utan stöd från andra. Minnet försämras, liksom förmågan att planera och genomföra vardagliga sysslor. Kognitiva förmågor som till exempel språk, tidsuppfattning och orienteringsförmåga påverkas negativt. Det är vanligt att personer med demens blir behandlade med antipsykotiska läkemedel trots att Läkemedelsverket inte rekommenderar dessa läkemedel som ett förstahandsval vid Beteendemässiga och Psykiska Symtom vid Demens (BPSD) då dessa kan ha en negativ påverkan på centrala nervsystemet. Forskning har visat att antipsykotiska läkemedel snarare förvärrar än förbättrar symtomen vid BPSD. Forskningen har också visat att det finns en risk för ökad dödlighet vid användandet av dessa preparat hos personer med demens (Edberg, 2009). Sederande och ångestdämpande läkemedel är också vanliga för att behandla symtom vid demens. Äldre människor är känsligare för läkemedel än yngre och ska personen med demens behandlas med dessa preparat måste medicineringen skötas med stor noggrannhet och initieras med lägre doser. Behandlingsindikationen ska vara tydlig och regelbundet utvärderas (Armanius Björilin et al., 2002).

Ungefär 36 miljoner människor världen över har diagnostiserats med demens och varje år tillkommer mer än 7 miljoner nya fall. Detta leder till en ökad kostnad för samhället och ett stort personligt lidande för de som drabbas. Ett viktigt forskningsområde är därför att hitta nya metoder för att öka välbefinnandet för personer med demens, deras närstående och vårdpersonal (Demenscentrum, 2015).

Sjuksköterskans roll

Enligt Socialstyrelsens Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska (2005), ingår det i sjuksköterskans profession att ta tillvara det friska hos patienten, tillämpa kunskaper inom omvårdnad, medicin, habilitering/rehabilitering, samhälls- och beteendevetenskaper samt tillgodose patientens basala och specifika omvårdnadsbehov såväl fysiska, psykiska som sociala, kulturella och andliga. Helhetssyn och etiskt förhållningssätt ska genomsyra sjuksköterskans samtliga kompetensområden (Socialstyrelsen, 2005).

Traditionellt sett har sjuksköterskan utövat sitt yrke utifrån ett biomedicinskt perspektiv. Fokus låg på fysiska tecken på sjukdom, laboratorievärden och medicinska behandlingar. Patienten som person kom bort i detta perspektiv. När humanvetenskapen började växa fram innebar den att människan sågs som en helhet istället för summan av kroppsdelar. Humanvetenskapen har gjort att sjuksköterskans kunskapsområde har utvidgats till att omfatta både det biomedicinska perspektivet, som fokuserar på sjukdom och behandling, samt det humanvetenskapliga perspektivet som syftar till att ha förståelse för den enskilde patientens upplevelser av exempelvis sina omvårdnadsbehov (Jakobsson & Lutzén, 2009). Mitchell & O'Donnell (2013) menar att det finns tydliga begränsningar med att endast använda läkemedel vid behandling av demens eftersom dessa försämrar personernas kognitiva förmåga. Som ett resultat av detta behöver sjuksköterskor överväga att utöka användandet av icke-farmakologiska terapier för att hjälpa personer med demens att få en god livskvalitet. Detta innebär att det ingår i sjuksköterskans profession att ha kunskap om och kunna erbjuda alternativ till farmakologisk behandling för en god och personcentrerad vård (Jakobsson & Lutzén, 2009). Icke farmakologiska alternativ kan till exempel vara husdjur, musik, konst,

böcker, fotografier av nära och kära men också basala saker som mat, dryck och sömn (Santamäki Fischer & Dahlqvist, 2009).

Personcentrerad vård

Det centrala i sjuksköterskans roll är att ge varje person en individuell omvårdnad. Både nationellt och internationellt har begreppet personcentrerad vård vuxit fram som en beskrivning av god omvårdnad. Personcentrerad vård innebär en strävan efter att synliggöra hela personen där dennes perspektiv och upplevelse av sin situation är i fokus.

Personcentrerad vård har sitt ursprung inom psykologin. Tom Kitwood, professor i psykologi implementerade begreppet inom vårdande verksamheter för att beskriva hur en god vård skulle vara utformad för personer med demenssjukdom. Personer med demens sågs tidigare som tomma skal där endast kroppen fanns kvar men själva personen hade slutat att existera i och med sjukdomen. Denna rådande paradig vände sig Kitwood mot och menade att för att kunna ge en humanistisk och god vård måste man se personen bakom sjukdomen, även när den drabbats av en sjukdom som gör det allt svårare för den att kommunicera och förklara vem den är, vad den har för behov, och vilka känslor och upplevelser den har (Kitwood, 1997). Personen med demens kan döljas bakom svåra symtom och funktionsnedsättningar men finns fortfarande kvar som person. Med detta synsätt följer ett etiskt krav för sjuksköterskan att bemöta personen med respekt och kärlek, respektera personens tolkning av världen runt omkring samt synliggöra och tillgodose dennes behov (Svensk sjuksköterskeförening, 2010). För att sjuksköterskan och övrig personal som vårdar personen med demens skall kunna göra det på bästa sätt är det viktigt att känna till personens livshistoria. När en person diagnostiseras med någon form av demenssjukdom är det brukligt att en så kallad levnadsberättelse skrivs av någon som känner personen väl. Berättelserna kan se olika ut men innehåller ofta en personlighetsbeskrivning, karaktärsdrag, vad personen tycker om och inte tycker om och vad personen behöver hjälp med att utföra. I berättelserna är det också viktigt att skriva ner vilka tidigare roller personen haft i sitt liv. All denna information är av stor vikt för att kunna skapa en aktiv och meningsfull vardag för personen med demens (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012).

Dock- och robotdjurterapi

Studier har visat att användandet av levande djur har gett ökat välbefinnande hos personer med demens. Att använda levande djur är dock förknippat med mycket ansvar. Djuren ska matas, gå på promenad och skötas om på ett riktigt sätt och tyvärr kan ett levande djur komma till skada om en person med demens inte kan hantera djuret på ett säkert sätt på grund av sin sjukdom. Djuret kan också bitas eller klösas för att försvara sig (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012). Att använda olika typer av robotdjur kan vara ett alternativ (Skog, 2012). Det finns idag olika typer av dockor och robotdjur på marknaden, som har olika utseende och olika funktioner. Gemensamt är att de avser att likna ett litet barn eller ett djur. Föremålen är mer eller mindre verklighetstroga utifrån utseende, rörlighet och reaktioner. Vissa av robotdjuren har en avancerad teknik som exempelvis innebär att de reagerar på beröring.

Det finns inga tydliga riktlinjer för hur terapierna ska användas men de bör bara användas om det finns ett intresse från individen. Det finns många sätt att introducera dockan eller roboten på för att undersöka om det finns någon entusiasm för dem och som inte kränker personen. Föremålen kan placeras i närheten av den sjuke med syfte att skapa interaktion mellan personen och dessa. Eftersom den sjuke kan uppfatta föremålen som levande ska de hanteras varsamt och värdigt (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012).

Livskvalitet

Livskvalitet enligt the World Health Organizations (WHO) holistiska definition lyder på följande sätt; Livskvalitet omfattar individens uppfattning om sin situation i tillvaron utifrån den kultur och det värdesammanhang som hon befinner sig i och i relation till personliga mål, förväntningar, normer och intressen. Det är ett vitt begrepp som påverkas av individens fysiska hälsa och psykologiska tillstånd, grad av oberoende, sociala förhållanden och relationer till betydelsefulla händelser i livsmiljön (WHO, 1995). Alla människor har vissa grundläggande behov för att uppleva god livskvalitet. Personer med demens kan ha särskilt svårt att få dessa behov uppfyllda på grund av de kognitiva nedsättningarna (Demenscentrum, 2015).

Ett grundläggande behov är att uppleva mening med livet och att känna sig behövd. I en studie beskrev ett antal äldre personer ett aktivt intresse för livet utanför dem själva. Det visade sig genom ett stort engagemang för barn, barnbarn och barnbarnsbarn då de upplevde sig ha en uppgift i förhållande till dem (Ternstedt & Norberg, 2009). E.O.Wilson är en amerikansk biolog som med sin Biofili-teori beskriver att människan i sina gener har en nedärvd fallenhet för att tycka om levande varelser, vilket gör att samvaron med dessa leder till avslappning, återhämtning och minskad stressnivå (Wilson, 1986). Inom demensvården visar erfarenhetsbaserad kunskap på ökad social samvaro och stimulans mellan vårdtagarna när levande djur får vara en naturlig del av vardagen. Även användandet av mjukdjur har visat sig kunna ge välbefinnande för personer med demens (Edvardsson & Wijk, 2009).

Enligt Socialtjänstlagen har äldre personer rätt till en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra (SFS 2001:453). De flesta personer har tidigare i sitt liv ingått i någon form av sammanhang som till exempel familj, vänner, arbetsplats och fritidsaktiviteter. När en människa åldras och kanske drabbas av sjukdom finns en risk att hamna utanför detta sammanhang. Vid demenssjukdom kan de kognitiva nedsättningarna göra det än mer komplicerat att umgås med andra vilket kan leda till att personen drar sig undan mänskliga relationer (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012).

Att få dela livserfarenheter och minnen med andra människor kan för en person med demens bidra till bevarad självkänsla och stärkt identitet. Att vara delaktig i en gemenskap kan skapa en känsla av samhörighet och trygghet (Svenskt register för Beteendemässiga och Psykiska Symtom vid Demens, 2015). I barndomen är det oftast relationen med föräldrarna som är viktigast men under livets gång byggs andra liknande relationer upp. När kriser uppstår behövs någon som kan lyssna, stödja och trösta. I relationen mellan patienten och sjuksköterskan finns det en möjlighet till gemenskap. Denna kan minska lidande och skapa en tillvaro präglad av välbefinnande trots ohälsa. (Nyström, 2009).

Hälsobegreppet

Definition

”Hälsa är ett tillstånd av fysisk, psykiskt och socialt välbefinnande, och inte endast frånvaro av sjukdom eller skada” (Socialstyrelsen, 2009).

I litteraturen råder det delade meningar om hur begreppet hälsa förhåller sig till begreppet livskvalitet. Det finns inget entydigt samband mellan begreppen och man kan ibland höra att

livskvaliteten beskrivs som att det inte bara är ”hur folk har det” utan också ”hur de tar det” (Willman, 2009). Ofta beskrivs hälsa som en process som människan själv skapar och upplever i det dagliga livet. En nödvändig förutsättning för att människan ska uppleva hälsa är känslan av att det finns hopp. En viktig omvårdnadshandling från sjuksköterskans sida är därför att förmedla hopp och stärka en människas resurser och förmågor och belysa meningen i olika upplevelser (Willman, 2009).

Känsla av sammanhang har visat sig vara av stor vikt för att klara svåra situationer i livet som till exempel ohälsa. Begreppet KASAM (känsla av sammanhang) delas in i tre komponenter som tillsammans skapar en helhet av känslan av sammanhang. Dessa tre är; **Begriplighet** som visar hur personen begriper omvärlden. **Hanterbarhet** som visar vilken förmåga och vilka resurser personen har att hantera olika händelser. **Meningsfullhet** som visar i vilken grad personen känner engagemang och motivation i olika händelser. Detta anses vara den viktigaste punkten. Personer med högre KASAM har större förmåga att anpassa sig till sjukdomssituationen oavsett svårighetsgrad på sjukdomen och detta skapar bättre hälsa och livskvalitet (Langius-Eklöf, 2009). När en kris uppstår behöver man någon som kan lyssna, stödja och trösta. I relationen mellan patienten och sjuksköterskan finns det en möjlighet till gemenskap och sammanhang. Det är viktigt att sjuksköterskan kan vara personlig utan att vara privat för skapa en bra relation (Nyström, 2009).

Bowleby's anknjningsteori

John Bowlby (1907-1990), var brittisk psykiater, psykoanalytiker och anknjningsteorins fader. Enligt Bowlby bär vi människor på två genetiskt betingade beteendesystem som interagerar med varandra, genom anknjningssystemet hos barnet och omvårdnadssystemet hos anknjningspersonen (Bowlby, 1982). Enligt Bowlby's anknjningsteori är det föräldrarnas uppgift att vara den trygga bas som barnet utgår ifrån och den trygga hamn som barnet återvänder till efter sina utforskningar. Barnet lär sig på så sätt att reglera starka känslor som till exempel rädsla när de utforskar nya och skrämmande saker (Enskär & Golsäter, 2009). Även om Bowlby's studier om anknjningsteorin främst utvecklats genom att observera barn och deras beteende framkommer det att en persons anknjningsförmåga har påverkan genom hela livet. Det som byggs upp tillsammans med föräldrar eller andra närstående under barndomen kan avgöra hur man hanterar relationer senare i livet (Bowlby, 1982). För att få trygghet och tröst använder sig det lilla barnet ofta av ett så kallat övergångsobjekt. Det kan vara en napp, ett gosedjur eller en välkänd melodi som fungerar som en länk mellan den inre trygga världen och den yttre okända världen. Detta övergångsobjekt ersätts senare i livet av mänsklig kontakt i form av beröring, närhet och värme. För en person med demens kan en docka fungera på liknande sätt genom att vara ett övergångsobjekt i en period av otrygghet såsom barnet använder nappen eller gosedjuret för att söka trygghet och tröst (Mitchell & O'Donnell, 2013).

Mätinstrument

Vanliga mätinstrument som förekommer i studier med personer med demens är; **MMSE** (Mini Mental State Examination) som är ett av de vanligaste instrumenten för att undersöka kognitiva funktioner. Testet består av tio frågor som handlar om patientens orienteringsförmåga, minne, uppmärksamhet samt hur förmågan att genom synen uppfatta rumsliga sammanhang (Basun et al., 2013). **QUALID** (Quality in Life in Late-Stage Dementia Scale). Denna skala mäter livskvaliteten i ett sent skede av demenssjukdomen och innebär att

vårdpersonalen eller närstående svarar på ett antal frågor om patientens välbefinnande eller brist på välbefinnande (Demenscentrum, 2015). *QoL-AD* (Quality of Life in Alzheimer's Disease Scale). Denna skala mäter livskvalitet när det gäller Alzheimers sjukdom. Testet består av ett antal frågor som ställs till patienten, närstående och vårdpersonal (Merchant & Hope, 2004). *CMAI* (Cohen-Mansfield's Agitation Inventory instrument) mäter aggressivt fysiskt beteende, aggressivt icke- fysiskt beteende samt språkligt beteende. Instrumentet används av vårdpersonal som observerar patienten (Demenscentrum, 2015). *OERS* (Observed Emotion Rating Scale). Detta instrument mäter olika sinnesstämningar såsom förnöjsamhet, ilska, oro, ledsamhet och aktivitetsnivå genom observationer (Lawton, Van Haitsma & Klapper, 1999). *ABMI* (Agitated Behaviours Mapping Instrument). Instrumentet inkluderar 14 punkter som beskriver fysisk och verbal agitation och som används genom att observera patienten (Sellers, 2005).

Problemformulering

Inom demensvården används ofta antipsykotiska-, sederande- och ångestdämpande läkemedel trots de negativa effekterna som följer med dessa. För att höja livskvaliteten hos personer med demens är det viktigt att begränsa användandet av dessa preparat och söka nya behandlingsalternativ. Dock- och robotdjurterapi är relativt nya metoder. De har funnits i ett tiotal år och det finns forskning inom området men det som saknas är framförallt längre studier med fler deltagare. Eftersom de inte är allmänt kända metoder och de inte är frekvent använda inom demensvården finns det en del skeptiska röster när de kommer på tal på grund av de etiska aspekterna. Kanske är metoderna de mest omdiskuterade av de alternativ till icke-farmakologiska behandlingar som finns. Dock- och robotdjurterapi är komplementära behandlingsmetoder och behöver därför belysas för att se om de är användbara inom demensvården.

Syfte

Syftet med denna studie är att beskriva om effekten av dock- och robotdjurterapi kan öka livskvaliteten hos personer med demenssjukdom utifrån ett omvårdnadsperspektiv

Metod

Vald metod

Den metod som passade arbetets problemformulering och syfte bäst var en litteraturoversikt eftersom metoden sammanställer aktuell forskning inom det valda problemområdet (Friberg, 2012). Artiklarna som valdes analyserades och sammanställdes för att få en bild av befintlig forskning och för att undersöka om de svarade på syftet. Litteraturoversikten ger kunskap som kan användas i det praktiska vårdarbetet men belyser också vad som inte blivit föremål för forskning (Segesten, 2012). Det är viktigt att ha ett kritiskt förhållningssätt när denna metod väljs eftersom det finns risk för ett selektivt urval av artiklar som gynnar författarnas egna ståndpunkter (Friberg, 2012).

Datinsamling

Sökningar gjordes i databaserna Cinahl, Scopus och Pubmed. För att hitta lämpliga sökord användes svensk MeSH och Cinahl headings. För att få ett brett urval av artiklar användes

sökorden i olika kombinationer enligt Fribergs (2012) rekommendation. Sökorden som användes var dementia, animal, play, robot, robocat, elderly, doll. I sökningarna användes endast den booleska sökoperatören AND för att koppla ihop två sökord i olika konstellationer. För att möjliggöra träffar på artiklar som innehöll sökordets alla böjningsformer valdes trunkering som gav ett utökat antal träffar (Östlundh, 2012). Artikelurvalet från de olika databaserna fördelade sig enligt följande: Cinahl sex artiklar, Pubmed fem artiklar och Scopus en artikel. Alla de utvalda artiklarna var peer-reviewed. Se bilaga 1 för fullständig artikelsökning.

Urvalsprocessen

För att begränsa sökningarna fanns vissa inklusionskriterier. Den begynnande sökningen begränsades till studier som fanns i fulltext och var publicerade från år 2010 och framåt. För att utöka antalet träffar gjordes en andra sökning där året ändrades från år 2000 och framåt. För att få ett så brett resultat som möjligt gjordes inga begränsningar vad gäller kön, ålder, land, etnicitet eller socioekonomisk status. Sökningarna resulterade i 172 träffar och efter granskning av dessa lästes 37 abstrakt. Därefter granskades 31 artiklar i sin helhet. Till litteraturöversikten valdes 15 artiklar ut varav tre till bakgrunden och diskussionen och tolv stycken till litteraturöversiktens resultat. Artiklarna är från Australien, England, Italien, Japan, Korea, Nya Zeeland, Sverige och USA så de skapar tillsammans en internationell och kulturell bredd. Artiklarna som valdes omfattade studier med robotdjur och dockor. En vald artikel omfattade en studie som jämförde roboten Guide med robotdjuret Paro och var därför av intresse. Artiklar där deltagarna i studierna inte led av demenssjukdom exkluderades. Se bilaga 2 för artikelöversikt.

Artikelgranskning

De valda artiklarna kvalitetsgranskades med hjälp av Fribergs (2012) granskningsfrågor; Finns det ett tydligt problem formulerat? Hur är detta i så fall formulerat och avgränsat? Finns teoretiska utgångspunkter beskrivna? Är syftet klart formulerat? Hur är metoden beskriven? Hur är undersökningsspersonerna beskrivna och hur har urvalet av dessa gjorts? Hur har data analyserats? Vad visar resultatet och hur har författarna tolkat det? Förs det några etiska resonemang? Finns det en metoddiskussion? (Friberg, 2012). För att studierna skulle bedömas vara av hög kvalitet skulle samtliga frågor uppfyllas. Artiklar som svarade till de flesta av de ställda frågorna, men inte alla, bedömdes vara av medelhög kvalitet. Litteraturöversikten innehåller resultatet från en kvalitativ studie, sju kvantitativa studier och fyra studier som var både kvalitativa och kvantitativa. Författarna till artiklarna verkade inom området för hälsa och vårdvetenskap och de flesta var eller hade en bakgrund som sjuksköterskor.

Dataanalys

De valda artiklarna lästes igenom ett flertal gånger för att helheten skulle förstås. Artiklarna analyserades för att hitta gemensamma nämnare som svarade på syftet. Dessa nämnare sorterades i sju områden och delades sedan in i tre teman. Minskad agitation, minskad oro och minskat vandrande sorterades in under temat Trygghet och tröst. Självkänsla och att vara behövd sorterades in under Meningsfullhet. Relation och kommunikation sorterades in under Gemenskap och sammanhang.

Trygghet och tröst	Meningsfullhet	Gemenskap och sammanhang
minskad agitation	självkänsla	relation
minskad oro	att vara behövd	kommunikation
minskat vandrande		

Forskningsetiska överväganden

För att en studie ska vara godkänd måste den ha ett etiskt godkännande från en etisk kommitté. Det finns fyra krav för forskningsetiska principer; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Informationskravet innebär att deltagarna i studien måste få reda på studiens syfte, vilken deras uppgift är och att det är frivilligt att delta i studien samt att de när som helst kan avstå från att fortsätta delta i studien. Samtyckeskravet innebär att deltagarna är självbestämmande och forskaren måste ha förvissat sig om att deltagarna samtycker till att vara med i studien. I studierna kan inte alltid personerna med demens själva uttrycka sitt samtycke och då behövdes det samtycke från de närstående. Konfidentialitetskravet innebär att deltagarnas identitet skyddas och att deras personuppgifter därför inte går att spåra. Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som framkommer om deltagarna endast får användas för det aktuella forskningsändamålet (Vetenskapsrådet, 2002). Samtliga artiklar i litteraturöversikten, utom två, var godkända av en etisk kommitté i det land där studien gjordes.

Resultat

Deltagarna i de olika studierna var från 60 år och uppåt. Artiklarna omfattade både kvinnor och män men majoriteten var kvinnor. I studierna hade de flesta deltagarna demenssjukdom av varierande grad. Resultatet presenteras utifrån tre teman; trygghet och tröst, meningsfullhet och gemenskap och sammanhang som alla relaterar till begreppet livskvalitet.

I artiklarna som analyserats i resultatdelen nämns olika dockor och robotdjur;

Empatidockan är framtagen i Sverige. Den finns i lite olika storlekar. Den mest använda är den i samma storlek som en bebis. Den kan sitta, den känns stadig och tanken är att den ska förmedla trygghet. Enligt dockans skapare väcks instinkten ”att vilja ta hand om” hos den som håller i dockan. Dockorna har stora, runda sydda ögon som är tänkta för att skapa empati.

De verklighetstroga dockorna som användes i de europeiska studierna hade i stort sett liknande utseende. Deras längd är som en nyfödd bebis och de är mjuka och lätta. Alla är flickor med ljus hy och blont hår och deras ögon kan öppnas och stängas. I studien som gjordes i Korea hade dockorna mörkt hår och mörka ögon men i övrigt hade de liknande utseende som dockorna i de europeiska studierna. Ingen av dockorna kunde ge några ljud ifrån sig. Dockorna ser rofyllda för att inte väcka oro hos de äldre.

JustoCat (justo = terapi på latin) är en interaktiv robotkatt som är framtagen i Sverige för personer med långt framskriden demens. Robotkatten ser ut och känns som en riktig katt och betar sig delvis också som en sådan. Den spinner och kurrar och reagerar på beröring. Om man till exempel klappar den några gånger över ryggen börjar den att spinna. Katten har även samma storlek och vikt som en riktig katt.

NeCoRo (neco = katt på japanska, ro står för robot) är en avancerad robotkatt från Japan. Den kan jama, spinna och väsa, sträcka på tassarna, vifta på svansen, öppna och stänga ögonen, vrida huvudet och röra på öronen, sitta och ligga. Katten är utrustad med sensorer som är utplacerade på hakan, huvudet och ryggen. Dessa registrerar smekningar och katten reagerar genom att spinna belåtet när man rör dessa punkter. Katten väger ca 1,6 kg.

Paro är en avancerad interaktiv robot som är utvecklad i Japan. Den liknar en sälunge och har vit mjuk päls. Vikten är ca 2,7 kg. Paro kan öppna och stänga ögonen, reagerar på röster och beröring och låter ungefär som en riktig säl.

Guide är en 1,6 meter hög robot som är utvecklad i Korea. Den skiljer sig från de övriga och är ingen robot som är tänkt att ha i famnen för att gosa med. Den har ett huvud och en stor pekskärm på magen. Roboten kommunicerar med användaren genom att tala eller visa saker på skärmen. Den kan mäta olika vitalparametrar som till exempel blodtryck och kan även spara dessa i databasen. Den kan underhålla genom musikvideos, fotografier och spel och kan användas för kommunikation via Skype.

Trygghet och tröst

Bisiani & Angus (2012) menade i sin studie att dockterapi kan vara ett verktyg som svarar på behoven av anknytning eftersom den tillåter personer med demens att återuppleva känslor som är förknippade med det förflutna i en tid då personens behov av trygghet och tröst tillfredsställdes av viktiga personer som till exempel föräldrarna.

Studien av Pezzati et al. (2014) visade att dockterapi främjade och upprätthöll emotionella relationer då de äldre med demens knöt an till dockorna. Genom detta skapades en trygghet som ledde till att uppmärksamheten och utforskningsförmågan av omgivningen ökade hos personer med långt gången demens. De äldre som använt dockterapi under två år var tryggare, mer uppmärksamma och mer nyfikna när de fick ett främmande föremål framför sig än de i kontrollgruppen som inte använt dockterapi. Enligt Bowlbys anknytningsteori ökar förmågan att utforska som en konsekvens av känslan av trygghet. Anknytningsteorin menar också att människan strävar efter att bibehålla en dynamisk balans mellan å ena sidan det lugna, trygga och kända och å andra sidan det nya och utforskade (Pezzati et al., 2014).

Resultatet från studien av Gustafsson et al. (2015) visade på minskad agitation och ökad livskvalitet enligt CMAI scale och QUALID scale vid användandet av robotkatten JustoCat på ett demensboende i Sverige. Det fanns ett undantag i studien där agitationen ökade men i detta fall sågs det positivt då personen annars var introvert och lågmäld. Robotkatten gjorde det möjligt för personen att frigöra sina positiva och negativa känslor. Vårdpersonalen betonade också den lugnande, rogivande och tröstande effekten som robotkatten hade när en person med demens fick sitta med denna i famnen (Gustafsson et al., 2015).

Libin & Mansfield (2004) använde mätinstrumentet ABMI för att mäta agitation i sin studie. De har observerat känsloläget hos personer med demens vid användandet av en tygkatt och

jämfört denna med en robotkatt (NeCoRo). Resultatet visade ett minskat störande beteende och minskad agitation med båda katterna. De drog slutsatsen att en tygkatt kan vara mer användbar i ett sent skede av demens medan robotkatten verkade vara bättre i ett tidigare skede av sjukdomen då den är mer djurlik och kommunikativ vilket verkade öka tryggheten och tillgivenheten hos den sjuke (Libin et al., 2004).

I studien av Alander, Prescott & James (2015) framkom det att personer som inte led av demens uppskattade dockterapi då den gjorde de andra boende med demenssjukdom på samma hem, lugnare och mindre utåtagerande. *Well she's calmer when she's using the doll. She used to shout. Some shouted at her and things like that because she was shouting all the time, you know* (Alander et al., 2015 s. 582).

Resultatet i studien av Ellingford, James, Mackenzie & Marsland (2007) visade att de som valde att använda sig av dockterapi hade ett ökat positivt beteende med förhöjd aktivitetsnivå, förbättrad kommunikation, bättre sinnesstämning och ett mindre antal incidenter med aggressivt beteende. Detta märktes genom ökad interaktion med personalen och de andra boende, ökad belåtenhet, ökat välbefinnande och en större mottaglighet för vårdinsatser hos personen med demens.

Det framkom i artiklarna att oro och ett rastlöst beteende är vanligt förekommande vid demens. Den mest beprövade behandlingen är farmakologisk för att dämpa dessa symtom. Att ha en robotkatt i famnen verkade rogivande och ersatte lugnande läkemedel. Vårdpersonal och närstående upplevde att robotkatten gjorde att personerna med demens fick något annat att tänka på och kunde bryta den onda cirkeln av repetitiva beteenden (Gustafsson et al., 2015).

Braden & Gaspar (2014) visade i sin studie att deltagarna fick en ökad nivå av lycka men också en ökad aktivitet och interaktion med personalen och andra personer på boendet. Det upptäcktes också en minskad nivå av ångest och oro. Ett exempel på detta var en person med demens som var hyperaktiv. Denna person var ständigt i rörelse och pratade oavbrutet. Efter två veckors dockterapi satt personen lugn och avslappnad med en docka i famnen större delen av dagen. Hyun Shin (2015) visade i sin studie att den lugnande effekten av dockterapi kvarstod efter tre månader.

Studien av Robinson, Mac Donald, Kerse & Broadbent (2012) visade att när man använt robotsälen Paro gav denna en lugnande effekt på personer med demens även när de var upprörda. De äldre uttryckte sin förtjusning över Paro och när de klappade den påverkades deras sinnesstämning positivt. Studien jämförde användandet av Paro med Guide och även om personal och närstående tyckte att Guide hade stor potential tyckte de inte att den var lämplig till personer med demens på grund av dess avancerade teknik. Det var lättare att ta till sig Paro med sina fina ögon och den mjuka pälsen.

Studien av Mackenzie et al. (2006) visade att det vandrande beteendet minskade när dockterapi infördes och de boende fick en mening och något att fokusera på i sina liv. En person i studien blev mindre aktiv men vårdpersonalen upplevde det som positivt då det ledde till att personen mådde bättre eftersom denne annars bara stod och plockade med tidningar dagarna i ända (Mackenzie et al., 2006).

I studien av Moyle, Cooke, Beattie, Jones, Klein, Cook & Gray (2013) mättes livskvaliteten hos personer med demens med en rad olika mätinstrument. Studien jämförde personer som

fick interagera i grupp med Paro och personer som ingick i en högläsningssgrupp. Studien visade positiva resultat genom ökad förnöjsamhet och aktivitetsnivå och minskad ilska, oro och ledsamhet hos de personer som interagerade med Paro. QoL-AD skalan visade på en ökad livskvalitet.

Studien av Alander et al. (2015) visade att livskvaliteten för äldre personer med demens som lever på äldreboende ofta är torftig på grund av deras multipla personliga förluster och boendeformen i sig. Deltagare i studien som inte led av demens upplevde att personerna med demens som använde sig av dockterapi kunde hantera svårigheter bättre och hade ett större välbefinnande.

Meningsfullhet

Enligt Hyun Shin (2015) kan dockterapi bidra till en känsla av kompetens och höja självkänslan hos personer med demens. När personen får vårda, hålla om och sjunga för en docka kan det förknippas med en positiv period i livet, nämligen föräldraskapet och kan leda till en säker och bekväm roll för den sjuke (Hyun Shin, 2015). När deltagarna i Hyun Shins studie mötte sin respektive docka för första gången sa de med ett leende på läpparna; *Whose baby is this? and laughing saying, I would give it a hug if it cries, but it doesn't even ask for milk* (Hyun Shin, 2015 s. 17). Deltagarna skötte om dockorna på ett korrekt sätt, tittade till dem regelbundet när de lagt dem ifrån sig, vaggade dem och pratade med dem och vissa av dem skötte om dem som om de var riktiga bebisar. Några av deltagarna pratade även om tiden då de själva skötte om sina barn och barnbarn. Oavsett om deltagarna trodde att dockorna var riktiga eller inte kramade och älskade de dem och dockorna verkade ge dem ett emotionellt lugn (Hyun Shin, 2015).

Enligt Gustafsson et al. (2015) är det viktigt för självkänslan att vara behövd och ta hand om någon eller något. Individer i ett sent skede av demens behöver hjälp med nästan allt. Detta tillstånd ger inte många tillfällen att ta hand om en annan levande varelse som enligt Wilsons teori kan ses som ett mänskligt behov. Robotkatten gav tillfälle för personer med demens att ta hand om något som påminde om ett djur. Personen fick en positiv reaktion när denne klappade katten, som då började spinna. Författarna menade också att robotkatten gav en känsla av stabilitet genom att den stannade kvar där den blev lagd och att det därför var lättare att få ge och ta emot kärlek när det passade personen med demens. Robotkatten var lätt att använda och uppmuntrade vårdandet (Gustafsson et al., 2015).

Robinson et al., (2013) noterade i ytterligare en studie att deltagarnas sinnesstämning förändrades positivt i sällskap av roboten när de var sjuka, ledsna och kände sig ensamma. De kunde också anpassa sig bättre till miljön. Resultatet i studien visade även att de äldre lättare kunde ge och ta emot kärlek från roboten då den kunde läggas i famnen och stannade kvar där. Den levande hunden som var med i studien valde själv vem den ville interagera med och det kunde ibland vara svårare för personen med demens att få kontakt med denna och känna sig uppskattad.

Mackenzie et al. (2006) skrev i sin studie att de boende fick en känsla av meningsfullhet när de fick interagera med dockorna vilket gjorde dem lugnare och gladare (Mackenzie et al., 2006). Även Gustafsson et al. (2015) betonade i sin studie att robotkatten uppfattades som något "extra" och gjorde att deltagarna upplevde stolthet, glädje och välbefinnande genom att katten fanns med i det dagliga livet.

Gemenskap och sammanhang

Demenssjukdom kan orsaka ett socialt lidande hos den sjuke som även omfattar de närstående. Det finns därför ett stort behov av nytänkande för att öka eller bibehålla livskvaliteten hos den sjuke och dennes närstående och för att underlätta relationen med vårdpersonalen (Gustafsson et al., 2015). JustoCat var orsaken till att en deltagare i studien började tala igen. Vårdpersonalen och de närstående upplevde att katten uppmuntrade till kommunikation hos personer med demens. En närstående uttryckte; *...now we have something to talk about – the robot cat! Conversations about the weather and the meals are so meaningless; the robot cat has given us meaning in our communication* (Gustafsson et al., 2015 s. 52). Dessutom kunde robotkatten väcka nyfikenhet och intresse för världen utanför boendet. Katten väckte nya och gamla minnen till liv och främjade kommunikationen. Vårdpersonalen berättade; *The participant began to talk about animals he had had and...that he had worked with and he said he liked being out in the forest looking at the animals and just sitting and enjoying nature. "I miss that a little bit" he said..... He had not talked about it like that before, it was the first time that happened like that* (Gustafsson et al., 2015 s. 52). Katten stimulerade deltagarna att delta i andra aktiviteter och ökade deras aktivitetsnivå (Gustafsson et al., 2015).

Mackenzie et al. (2006) visade i sin studie att personalen på ett demensboende lärde känna de boende bättre då de genom dockterapi fick reda på mer om personen och dennes familjehistoria. Dockorna uppmuntrade till kommunikation vilket ledde till ett ökat samspel med personalen och de övriga boende. Personalen uttryckte; *the resident is much calmer and more approachable* (Mackenzie et al., 2006 s. 443).

Studien av Bisiani et al. (2012) visade på en minskad oro relaterat till behovet av mänsklig kontakt och en avsevärd minskning i nivåer av ångest och agitation hos deltagaren. Resultatet pekade på att dockterapi kunde stimulera konversationen även för de personer som tidigare varit tystlåtna. Deltagaren i studien som tidigare stammat, pratat osammanhängande och haft svårt för att uttrycka sina behov och som när personen inte fick uppmärksamhet, var väldigt rastlös och hade en ständig ångest fick ökad livskvalitet när dockterapi infördes. Redan efter en vecka med dockterapi kunde man observera tydliga förbättringar i kommunikation och beteende. Deltagaren pratade mer med både personal och övriga boende och stammade mindre. Välbefinnandet ökade markant och ledde till minskad oro och ångest. Deltagaren var ständigt upptagen av dockan. Personen bar, kramade och sjöng för den och uttryckte lugnt; *This is what makes life beautiful* (Bisiani et al., 2012 s. 455).

I studien av Robinson et al. (2013) jämfördes en försöksgrupp som interagerade med Paro med en kontrollgrupp där deltagarna fick ta del i en mängd olika aktiviteter. På boendet fanns också en levande hund som alla hade möjlighet att interagera med. Resultatet visade att personerna i försöksgruppen kände sig mindre isolerade. Detta talar för att djur reducerar ensamhet och att ett robotdjur är ett adekvat substitut för levande djur på äldreboende. Det visade sig att de boende pratade mer med och rörde mer vid Paro än de gjorde med hunden. Fler boende var också mer involverade i diskussioner om Paro och samtal kring denna uppkom mer frekvent än samtal om hunden. Studien visade att närvaron av både Paro och hunden förändrade den sociala atmosfären på boendet under de vardagliga aktiviteterna då de boende pratade mer med varandra i närvaro av både Paro och hunden än när dessa inte var med (Robinson et al., 2013).

Gustafsson et al. (2015) visade på att genom att använda ett robotdjur har personen med demens något att krama och röra vid. Den blev också ett föremål att ge och ta emot kärlek ifrån som gav en känsla av trygghet och minskad ensamhet. Vårdpersonal på boendet uttryckte; *Well, the participant fell asleep with the robotic cat on his chest, in his arms, and we consider it as reducing his loneliness. He is nearly blind and, with the robot cat, he experienced feelings of comfort and security...like, "I'm not alone because I have this purring cat" ...* (Gustafsson et al., 2015 s. 52-53).

Alander et al. (2015) visade att dockterapi gjorde att de äldre kände sig mindre isolerade och ensamma genom att dockan alltid fanns där. Personerna på boendet som inte led av demens upplevde att personerna med demens kunde berätta saker för dockorna som de inte skulle berättat för någon människa och att det ledde till ökat välbefinnande hos dessa personer. De höll inte saker inom sig utan pratade med dockan utan att bli kritiserade. En person med demens som hade en docka uttryckte; *We just have a chat. We have a chat but we don't have any trouble* (Alander et al, 2015 s. 580).

Diskussion

Metoddiskussion

Denna rapport är baserad på tolv vetenskapliga artiklar som alla är positiva till dock- och robotdjurterapi. Artiklarna var av hög eller medelhög kvalitet och resultatet anses därför vara trovärdigt.

I det inledandet skedde av litteraturöversikten användes sökorden i olika kombinationer för att hitta relevanta artiklar. För att få en bredd på sökningarna gjordes de på de tre databaserna Cinahl, PubMed och Scopus. Cinahl är den ledande databasen inom omvårdnadsforskning medan PubMed främst är inriktad på medicinsk forskning. Scopus är en multidisciplinär databas. I artikelsökningen begränsades tidsintervallen först till de senaste fem åren. Detta gav för få artiklar och tidsintervallet utvidgades därför.

Trots att dock- och robotdjurterapi är förhållandevis nya fenomen fanns det aktuell forskning inom området. Några abstrakt som var relevanta och därför av intresse för litteraturöversikten gick inte att ladda ner i fulltext på Göteborgs Universitets databaser. Detta kan ha lett till bortfall av viktig information. Studierna är utförda i olika länder med olika kulturer men trots detta är de samstämmiga i sitt resultat och kanske hade inte fler artiklar påvisat några nya rön. En svaghet med studierna är att det kan vara svårt att ta reda på personer med demens egentliga upplevelser av dock- och robotdjurterapi på grund av deras kognitiva problematik. Forskarna förlitade sig på olika mätskalor och andra personers observationer och inte genom att intervjua personerna med demens. Detta är ett återkommande problem i studier med personer med kognitiva nedsättningar och kan ses som en begränsning.

Libins & Cohen-Mansfields artikel nämner inget om etiskt godkännande men författarna skrev att det inte fanns någon risk för deltagarna att delta i studien samt att samtycke lämnats av närstående till personerna med demens. Denna artikel fick därför finnas med i arbetet. Artikeln av Mackenzie, Andrew James, Morse, Mukaetova-Ladinska & Reichelt (2006) nämner heller inget om etik men forskarna hade fått de närståendes samtycke att genomföra studien.

Det fanns både kvalitativa och kvantitativa artiklar och eftersom det fanns tillräckligt med publicerade artiklar inom området var det lämpligt att välja en litteraturoversikt som metod. Enligt Friberg (2012) kan analysen av kvalitativ forskning ge vägledning för det praktiska omvårdnadsarbetet snarare än att resultatet blir evidensbaserat. (Friberg, 2012). Den kvalitativa forskningen skiljer sig från den kvantitativa, vilkens uppgift är att mäta och jämföra resultat med varandra för att fastställa om en omvårdnadshandling är bättre än en annan (Segesten, 2012). Artiklarnas syfte var att belysa de positiva effekterna av dock- och robotdjurterapi och stämde väl överens med litteraturoversiktens syfte. Artiklarna tog även upp etiska aspekter som kommenterats i litteraturoversiktens diskussion eftersom det inte går att bortse från dessa.

Vi inser att det finns en risk att vinkla resultaten så att man ser det man vill se när man söker information i artiklar utifrån ett visst syfte. Vårt syfte med denna litteraturoversikt var att beskriva om effekten av dock- och robotdjurterapi kan öka livskvaliteten hos personer med demenssjukdom. Vi är medvetna om att de negativa effekterna som belystes i artiklarna därför blev exkluderade i resultatet men kommenteras i resultatdiskussionen.

Majoriteten av artiklarna var från år 2010 och framåt vilket innebär att den forskning som redovisas är aktuell. De två artiklarna som är lite äldre gav viktig information och därför valdes dessa att vara med i litteraturoversikten. Vid artikelanalysen var det inte svårt att hitta gemensamma nämnare i artiklarna då de alla påvisade liknande resultat om effekten av dock- och robotdjurterapi. De olika artiklarnas resultat styrkte varandra och stämde väl överens med litteraturoversiktens syfte.

Resultatdiskussion

Dock- och robotdjurterapi

Litteraturoversikten innehåller artiklar där olika terapier använts då de syftar till att öka livskvaliteten hos personer med demens och har gett liknande resultat. Det framkom i resultatet att när terapierna introduceras är det viktigt att det görs på rätt sätt. Att erbjuda en person att hålla i till exempel en docka kan uppfattas som kränkande. Aremyr och Lindell Ljunggren (2012) skrev att om man tror att en person skulle vara intresserad av en docka kan man istället placera den i närheten eller som vårdpersonal bära och hantera dockan för att se vilken reaktion den väcker hos personen med demens. Det behöver finnas tillräckligt med dockor så att de räcker till varje person som är intresserad. Dockorna behöver också vara olika till sitt utseende så att det kan särskiljas från varandra (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012). Den som använder dockan, mjuk- eller robotdjuret ska kunna betrakta dem både som leksak, barn, bebis eller levande djur. Som personal behöver man inte låtsas att det är ett barn eller ett levande djur men eftersom personen med demens kan tro det är det viktigt att hantera dem varsamt och värdigt (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012). I flera av studierna fanns det en skepticism hos såväl närstående som vårdpersonal. De upplevde att det var barnsligt och kränkande att använda dockor och robotdjur i demensvården men de flesta ändrade åsikt när de såg de positiva effekterna av terapierna.

Alla studier sträcker sig över relativt korta tidsperioder och därför tror vi, att det är det svårt att avgöra vad terapierna skulle betyda på längre sikt. Frågan är om de positiva effekterna beror på att det händer något nytt på äldreboendet och att personerna med demens får mer uppmärksamhet genom att delta i studierna. Få av studierna nämner om dock- och robotdjurterapierna leder till minskat användande av antipsykotiska- sederande och

ångestdämpande läkemedel. I litteraturöversiktens bakgrund skrivs det att det finns tydliga begränsningar med att endast använda läkemedel vid behandling av demens (Mitchell & O'Donell, 2013). Sjuksköterskor behöver därför överväga att utöka användandet av icke-farmakologiska terapier för att höja livskvaliteten hos personer med demens. Det hade varit intressant att följa en längre tids studie där minskning av dessa läkemedel hade varit ett av målen. Den enda studie som visar på minskat läkemedelsintag av lugnande preparat är Gustafsson et al. (2015).

Livskvalitet

Syftet med denna litteraturöversikt var att undersöka om dock- och robotdjurterapi kunde öka livskvaliteten hos personer med demens. Samtliga artiklar som analyserats talade sitt tydliga språk; livskvaliteten ökade för dem som deltog i terapierna då de upplevde ökad trygghet och tröst, meningsfullhet, gemenskap och sammanhang. Vi anser att oavsett vilken terapi som används inom demensvården är den personcentrerade vården det viktigaste. Att utgå ifrån varje enskild individ, se personen bakom sjukdomen och ta del av dennes levnadshistoria är det centrala i sjuksköterskans omvårdnadsarbete och leder till en god vård med människan i centrum. Resultatet visade att genom att använda dockor och robotdjur inom demensvården kan livskvaliteten hos dessa personer förbättras genom minskad oro och agitation, minskat vandrande och rastlöst beteende, ökad självkänsla och bättre kommunikation. Några av sjuksköterskans viktigaste omvårdnadsuppgifter är att förmedla trygghet och tröst vilket ibland kan vara en utmaning. För att kunna göra detta på bästa sätt behöver sjuksköterskan vara utrustad med empati, mod, lyhördhet och praktisk visdom (Santamäki Fischer & Dahlqvist, 2009).

Bowlbys teori om anknytning är högst aktuell och vi tror att det är bra att vara medveten om denna när man funderar på dessa terapier. Dock- och robotdjurterapi kan ge en person med demens möjlighet att få återuppleva känslor från sin barndom då behovet av trygghet och tröst tillfredställdes av viktiga personer i deras liv. Det är vanligt att personer med demens söker och frågar efter sina föräldrar. Enligt Mitchell & O'Donell (2013) kan fixeringen av sökandet efter föräldrarna ha med behovet av anknytning att göra. Främst framkommer detta när personen känner sig osäker och behovet av en familjär figur är stor. Detta kunde tydligt ses i studien av Pezzati et al. (2014) där det beskrevs att när en person med demens har någon eller något att knyta an till blir de tryggare i nya och okända situationer. I denna studie fanns deltagare som använt sig av dockterapi under två år före starten av studien vilket ger en förhoppning om att effekterna av terapierna är bestående och inte bara hjälper för stunden.

Dockorna och robotdjuren kan hjälpa till att väcka minnen till liv. Att var förälder eller matte/husse är oftast kopplat till positiva minnen i det förflutna och genom att använda dessa föremål kan minnen lockas fram som innebär att personen med demens får uppleva trygghet och tröst. Vi ser många exempel i studierna på att dockorna och robotdjuren ger tillfälle till beröring och att denna beröring leder till en ökad trygghet och därmed förhöjd livskvalitet. Att som sjuksköterska få vara med och förmedla tröst kan innebära att lugna, stärka, hjälpa och uppmuntra en person. Florence Nightingale påpekade att tröst innebär att se till att patientens grundläggande behov tillgodoses utan att denne har efterfrågat det. Detta kan ske genom att i den praktiska omsorgen uppmärksamma personens obehag och känslor av ovärdighet (Santamäki Fischer & Dahlqvist, 2009). Vi anser att om dock- och robotterapi används måste sjuksköterskan vara lyhörd för individen och vara uppmärksam på hur personen reagerar när denne interagerar med dockan eller robotdjuret.

Människan behöver få känna att hon är behövd och har något att bidra med. En stor risk när man blir gammal och dement är att man inte längre behövs. Om de kognitiva förmågorna sviktar behöver man stöd från omgivningen för att kunna känna mening och helhet med sitt liv. Den sjuke behöver få känna tillit till sig själv och sin omgivning. Personen behöver också få möjlighet till självbestämmande och få uppleva att hon eller han lyckats med sina uppgifter för att öka möjligheten till en positiv självbild (Armanius Björlin et al., 2002). Detta stämmer väl överens med studierna av Hyun Shin (2015) och Gustafsson et al. (2015) som skrev att dockor och robotdjur kan bidra till en känsla av kompetens och höja självkänslan hos en person med demens när denne upplever att hon eller han är behövd och får ta hand om någon eller något. Att få ge denna omsorg kan leda till att känslan av meningsfullhet ökar. Vid användandet av dock- och robotdjurterapierna verkar det inte spela någon roll om föremålen uppfattas som riktiga eller inte. De är föremål som kan älskas och är något att hålla i och ta hand om. Att få vara omhändertagande, vårdande, att vara behövd, att få älska någon och att få vara älskad är behov som kanske kan tillfredsställas med en docka eller ett robotdjur (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012). Det kan också påminna om en tid i livet då de själva var föräldrar (Hyun Shin 2015). Att inte behöva sitta och slumra sig genom dagarna utan att få vara någon ”att räkna med” är viktigt för att kunna uppleva meningsfullhet (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012). Meningsfullhet kan också diskuteras utifrån begreppet KASAM där meningsfullheten anses vara den viktigaste komponenten (Langius–Eklöf, 2009). Genom att en människa till så stor del som möjligt får behålla sitt ”jag” och genom att fokus läggs på det friska tror vi, att det finns möjlighet att skapa en känsla av meningsfullhet hos den sjuke trots de kognitiva nedsättningarna. Att få ta hand om en docka eller ett robotdjur kan bidra till en upplevelse av meningsfullhet enligt resultatet i denna litteraturöversikt.

Mycket av människans kunskap lagras i kroppsminnen och därför kan minnen som annars inte finns tillgängliga framkallas när kroppen används. Att placera ett föremål lättillgängligt som personen tycker om att röra vid och som väcker minnen till liv kan bidra till upplevelsen av meningsfullhet (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012). Det framkom i resultatet att det inte verkade spela någon roll om dockorna uppfattades som riktiga eller inte. Resultatet visade också att det är vanligt att personer med demens växlar från att tro att dockan eller robotdjuret är verklig eller inte, från den ena dagen till den andra (Hyun Shin, 2015 och Gustafsson, 2015). Eftersom de flesta av studierna inte sträcker sig över en så lång tidsperiod är det svårt att veta om intresset för dockan eller robotdjuret håller i sig i längden. Å andra sidan kanske det blir en nyhet varje dag eftersom personen med demens inte alltid kommer ihåg det som hänt dagen innan. Genom en god relation kan man som sjuksköterska stödja personen med demens att känna att denne klarar av något och få vara betydelsefull för någon (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012). Vi tror att användandet av dockor och robotdjur kan uppmuntra till detta och att de kan vara ett verktyg som bidrar till ökad livskvalitet för personer inom demensvården.

Ett flertal studier visade att ensamhet och isolering minskade med hjälp av dock- och robotdjurterapi. Människan är en social varelse och gemenskap anses vara ett grundläggande behov. Vid demenssjukdom är det vanligt med dåligt socialt samspel och det kan många gånger leda till att personen blir ensam och isolerad (Mitchell & O'Donell, 2013). Den äldre befolkningen ökar i samhället och ensamheten är ett stort problem eftersom resurserna för att bryta denna ensamhet inte ökar i samma takt. I artikelöversiktens bakgrund nämns det att det är av stor vikt för en människa att vara delaktig i en gemenskap och detta kan skapa en känsla av samhörighet (Svenskt register för Beteendemässiga och Psykiska Symtom vid Demens, 2015).

Vårdpersonalen i demensvården behöver ha många verktyg för att öka livskvaliteten hos personer med demens. Det framkom i resultatet att ett av dessa redskap kan vara en docka eller ett robotdjur. Dessa får aldrig ersätta mänsklig kontakt men kan vara ett komplement i demensvården som leder till ett bättre fysiskt och psykiskt välbefinnande och som kan erbjuda möjlighet till kommunikation, reflektion och sällskap (Sharkey & Sharkey, 2011).

I resultatet framkom det att terapierna uppmuntrade till kommunikation och gemenskap både för de närstående, de andra på boendet samt för personalen. Edberg (2009) menar att hela familjen påverkas när en familjemedlem drabbas av demens. Demenssjukdom innebär ofta en personlighetsförändring hos den som drabbas. Det är vanligt att personen med demens i ett senare skede av sjukdomen måste flytta till ett särskilt boende. Ofta upplevs detta som traumatiskt för de närstående. I denna fas har vårdpersonalen en viktig roll i att stödja de närstående så att de känner sig delaktiga och betydelsefulla. De behöver också göra det möjligt för de närstående att vara involverade i den dagliga tillvaron på boendet så mycket som de orkar eller vill (Edberg, 2009). Resultatet visade att terapierna bidrog till att vårdpersonalen lärde känna personerna med demens bättre eftersom dockorna och robotdjuren väckte nya och gamla minnen till liv och levnadsberättelsen kunde allt eftersom fyllas på. Vårdpersonalen behöver kunna stimulera intressen, förmågor, identitet och självkänsla hos personen med demens så att det känns meningsfullt att fortsätta vara deltagare i sitt eget liv trots sjukdomen. För att underlätta detta arbete är levnadsberättelsen ovärderlig (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012). Resultatet visade också att dockan eller robotdjuret kan skapa nya samtalsämnen och leda till ökad kommunikation. Dockan eller robotdjuret kan ge möjlighet för personer med demens att symboliskt relatera till sina barn, syskon, föräldrar och andra personer samt husdjur som varit viktiga för dem tidigare i livet. I kommunikationen med till exempel dockan kan de fritt välja ålder på den, sin egen roll i relationen och vad det är de vill uttrycka. Det kan handla om att få bearbeta händelser i livet eller att behovet av stimulans behöver tillfredsställas när man har tråkigt eller känner sig ensam (Mitchell & O'Donell, 2013).

Etiska aspekter

Etik är ett system av regler, principer och teorier som vägleder oss i vad som är rätt och gott. Inom demensvården måste vårdpersonalen ofta ta etiska ställningstaganden både självständigt och tillsammans med den sjuke och dennes närstående (Västra Götalandregionen, 2001). Mitchell & Templeton (2014) tog i sin artikel upp många etiska aspekter av att använda dockterapi i vården av personer med demens. De skrev att vissa menar att dockterapi är en olämplig metod när det gäller en persons värdighet och att det kan vara ångestfyllt för de närstående. Den vanligaste negativa åsikten när det gäller dockterapi har varit att vuxna människor behandlas som barn och att det skulle vara barnsligt och nedlåtande samt leda till större förvirring hos personer med demens. Om man ser personen med demens som ett barn och behandlar denna som ett sådant finns risk att den personcentrerade vården går förlorad eftersom dennes livsberättelse kommer i skymundan (Mitchell et al., 2014). Personer med demenssjukdom har oftast levt ett långt liv och har mycket erfarenheter och man kan inte jämföra deras hjärnfunktion med ett barns som ser helt annorlunda ut. En person med demens förlorar inte sin livserfarenhet även om sjukdomen blir allt svårare (Aremyr & Lindell Ljunggren, 2012). Andra etiska aspekter att ta hänsyn till är att omhändertagandet av en docka eller ett robotdjur kan vara alltför betungande för en person med demens som kan uppleva att den fått ansvar för ett barn eller ett levande djur. Detta kan leda till utmattning och att som vårdpersonal vara lyhörd för sådana signaler tror vi är ett måste om man ska använda sig av

denna typ av terapier. Det är inte bara att ge någon en docka eller ett robotdjur utan det måste observeras och följas upp noga. Behovet av terapin kan också variera för en person med demens från den ena dagen till den andra.

En borttappad docka kan framkalla ångest på grund av att personen tror att dockan har dött och att denna sörs som ett förlorat barn (Mitchell et al., 2014). Författarna skriver vidare att eftersom det inte finns någon lagstiftning och gällande riktlinjer för hur dockterapi ska användas måste terapin användas med varsamhet och lyhördhet och bygga på respekt för varje enskild människa enligt FNs konvention för personer med funktionshinder (Mitchell et al., 2014). Många studier påpekade hur viktigt det är när terapierna introduceras att förklara för personen med demens att det är en docka eller ett robotdjur och inget levande ting. Trots detta tycker vi ibland att det låter som om forskarna i sin introduktion av dockan eller roboten presenterar den som verklig. Detta ställer vi oss frågande och tveksamma till. Det känns viktigt att inte lura någon. Om sedan personen med demens väljer att kalla dockan barn behöver man inte som personal "rätta till" det utan kan kalla dockan eller roboten det som personen med demens väljer att kalla den. Både personal och närstående behöver få vara delaktiga i beslutet om terapierna ska användas och de behöver få utrymme för att få uttrycka vad de känner (Robinson et al., 2013).

En viktig etisk fråga är om användandet av dockor och robotar i demensvården kommer att ersätta mänsklig kontakt. Det är känt att ett mänskligt socialt nätverk bidrar till att fördröja uppkomsten av demens (Demenscentrum, 2015). Det finns idag inga studier som visar att dock- och robotdjurterapi har liknande effekter. Sharkey & Sharkey (2011 s. 287) skrev i sin artikel att det finns en risk att äldreboende kan utvecklas till automatiserade fabriker med slogans som; *robotcare is better than no care*. Tekniken går så fort framåt att när den väl är utvecklad finns det ingen väg tillbaka.

Slutsats

Litteraturoversikten har visat att dock- och robotdjurterapi är effektiva sätt, som sjuksköterskan kan använda i sin profession, för att förbättra livskvaliteten hos personer med demens. Genom terapierna upplevde personerna med demens ökad trygghet och tröst, meningsfullhet, gemenskap och sammanhang. Terapierna kräver dock en noggrann etisk reflektion så att dockorna eller robotdjuren inte blir en artificiell ersättning för mänsklig kontakt och att personerna med demens inte behandlas som barn. Ingen studie i resultatet jämför användandet av terapierna med mänsklig kontakt som till exempel en pratstund eller en hand att hålla i, vilket hade varit av intresse. Terapierna måste användas med varsamhet och lyhördhet och bygga på respekt för varje enskild människa. Fler studier med ett större antal deltagare under en längre period är önskvärt för att se vilka effekterna blir på sikt.

Referenslista

- Armanius Björilin, G., Basun, H., Beck-Friis, B., Ekman, S-L., Englund, E., Eriksdotter Jönhagen, M., Gustafson, L. & Wimo, A. (2002). Om demens. Stockholm: Liber AB.
- Alander, H., Prescott, T., & James, I.A. (2015). Older adults' views and experiences of doll therapy in residential care homes. *Dementia, 14*(5), 574-588. doi: 10.1177/471301213503643
- Aremyr, G. & Lindell Ljunggren, J. (2012). *Leva livet med demens – praktiska råd och berättelser från Hattstugans äldreboende*. Stockholm: Gothia Förlag AB.
- Basun, H., Skog, M., Wahlund, L-O. & Wijk, H. (2013). *Boken om Demenssjukdomar*. Stockholm: Liber AB.
- Bisiani, L., & Angus, J. (2012). Doll therapy: A therapeutic means to meet past attachment needs and diminish behaviours of concern in a person living with dementia – a case study approach. *Dementia, 12*(4), 447-462. doi: 10.1177/1471301211431362
- Bowlby, J. (1982). *Attachment: Attachment and Loss*. New York: Basic books.
- Braden, B.A., & Gaspar, P.M. (2015). Implementation of a baby doll therapy protocol for people with dementia: Innovative practice. *Dementia, 14*(5), 696-706. doi: 10.1177/1471301214561532
- Edvardsson, D. & Wijk, H. (2009). Omgivningens betydelse för hälsa och vård. I A-K. Edberg & H. Wijk (Red.), *Omvårdnadens grunder – Hälsa och ohälsa* (s. 173-201). Lund: Studentlitteratur AB.
- Ellingford, J., James, I., Mackenzie, L., & Marsland, L. (2007). Using dolls to alter behaviour in patients with dementia. *Nursing Times, 103*(5), 36-37.
- Enskär, K. & Golsäter, M. (2010). Från barndom till ungdom – den växande människans omvårdnadsbehov. I F. Friberg & J. Öhlén (Red.), *Omvårdnadens grunder – Perspektiv och förhållningssätt* (s.109–144). Lund: Studentlitteratur AB.
- Edberg, A-K. (2009). Minnessvårigheter och förvirringstillstånd. I A-K. Edberg & H. Wijk (Red.), *Omvårdnadens grunder – Hälsa och ohälsa* (s. 749-791). Lund: Studentlitteratur AB.
- Friberg, F. (2012). Att göra en litteraturoversikt. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (s. 133-143). Lund: Studentlitteratur AB.
- Friberg, F. (2012). Att bidra till evidensbaserad omvårdnad med grund i analys av kvalitativ forskning. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (s. 121-131). Lund: Studentlitteratur AB.
- Gustafsson, C., Svanberg, C. & Müllersdorf, M. (2015). Using a Robotic Cat in Dementia Care. *Journal of Gerontological Nursing, 41*(10), 46-56. doi: 10.3928/00989134-20150806-44
- Hyun Shin, J. (2015). Doll Therapy. An Intervention for Nursing Home Residents With Dementia. *Journal of Psychosocial Nursing, 53*(1). doi: 10.3928/02793695-20141218-03

- Jakobsson, E. & Lützén, K. (2009). Omvårdnad som profession och akademiskt ämne. I A. Ehrenberg & L. Wallin (Red.), *Omvårdnadens grunder – Ansvar och utveckling* (s.23-45). Lund: Studentlitteratur AB.
- Kitwood T. (1997). *Dementia reconsidered: the person comes first*. Buckingham: Open University Press.
- Langius-Eklöf, A. (2009). Känsla av sammanhang. I A-K. Edberg & H. Wijk (Red.), *Omvårdnadens grunder – Hälsa och ohälsa* (s. 95- 113). Lund: Studentlitteratur AB.
- Lawton, M.P, Van Haitsma, K., & Klapper, J. (1999). Observed emotion rating scale. *Journal of Mental Health and Aging*, 5, 69-81.
- Libin, A. & Cohen-Mansfield, J. (2004). Therapeutic robot for nursing home residents with dementia: Preliminary inquiry. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias*, 19(2).
- Mackenzie, L., James, I.A., Morse, R., Mukaetova-Ladinska, E. & Reichelt, F.K. (2006). A pilot studie on the use of dolls for people with dementia. Published electronically 25 April 2006. doi:10.1093/ageing/af1007
- Merchant, C. & Hope, K.W. (2004). The Quality of Life in Alzheimer's Disease Scale: Direct assessment of people with cognitive impairment. *International Journal of Older People Nursing in association with Journal of Clinical Nursing*, 13, 6b, 105-110.
- Mitchell, G., & O'Donnell. (2013). The therapeutic use of doll therapy in dementia. *British Journal of Nursing*, 22(6), 329-334.
- Mitchell, G & Templeton, M. (2014). Ethical consideration of doll therapy for people with dementia. *Nursing Ethics*, 21(6), 720-730. doi: 10.1177/0969733013518447
- Moyle, W., Cooke, M., Beattie, E., Jones, C., Klein, B., Cook, G. & Gray, C. (2013). Exploring the Effect of Companion Robots on Emotional Expression in Older Adults With Dementia. A Pilot Randomized Controlled Trial. *Journal of Gerontological Nursing*, 39(5). doi: 10.3928/00989134-20130313-03
- Nyström, M. (2009). Vårdrelationer i vardagsliv med vacklande hälsa. I F. Friberg & J. Öhlén (Red.), *Omvårdnadens grunder – Perspektiv och förhållningssätt* (s. 409-424). Lund: Studentlitteratur AB.
- Pezzati, R., Molteni, V., Bani, M., Settana, C., Di Maggio, M.G., Villa, I.,...Ardito, R.B. (2014). Can Doll therapy preserve or promote attachment in people with cognitive, behavioral, and emotional problems? A pilot study in institutionalized patients with dementia. *Frontiers in psychology*, 5, 1-9. doi: 10.3389/fpsyg.2014.00342
- Robinson, H., Mac Donald, B.A., Kerse, N. & Broadbent, E. (2013). Suitability of Healthcare Robots for a Dementia Unit and Suggested Improvements. *JAMDA*, 14, 34-40. doi: org/10.1016/j.jamda.2012.09.006
- Robinson, H., Mac Donald, B.A., Kerse, N. & Broadbent, E. (2012). The Psychosocial Effects of a Companion Robot: A Randomized Controlled Trial. *JAMDA*, 14, 661-667. doi: org/10.1016/j.jamda.2013.02.007

- Santamäki Fischer, R. & Dahlqvist, V. (2009). Tröst och trygghet. I A-K. Edberg & H. Wijk (Red.), *Omvårdnadens grunder – Hälsa och ohälsa* (s. 115-134). Lund: Studentlitteratur AB.
- Segesten, K. (2012). Att välja ämne och modell för sitt examensarbete. I F. Friberg, (Red.), *Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (s. 97-100). Lund: Studentlitteratur AB.
- Segesten, K. (2012). Att bidra till evidensbaserad omvårdnad med grund i analys av kvantitativ forskning. I F. Friberg, (Red.), *Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (s. 111-119). Lund: Studentlitteratur AB.
- Sellers, D. (2005). The evaluation of an animal assisted therapy intervention for elders with dementia in long-term care. *Activities, Adaptation & Aging*, 30(1), 61-77. doi:10.1300/J016v30n01_04
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm; Socialdepartementet.
- Sharkey, N. & Sharkey, A. (2011). The Eldercare Factory. *Gerontology*, 58, 282-288. doi: 10.1159/000329483
- Skog, M. (2013). Den fundamentala och kroppsnära vården och omsorgen vid demenssjukdom. I H. Basun, M. Skog, L-O. Wahlund & H. Wijk (Red.), *Boken om Demenssjukdomar* (s. 78-147). Stockholm: Liber AB
- Skog, M (2012). *Vård och omsorg vid demenssjukdomar*. Stockholm: Margareta Skog och Sanoma utbildning AB.
- Socialstyrelsen (2005). *Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska*. Hämtad 2015-10-22 från http://www.Socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9879/2005-105-1_20051052.pdf
- Svenskt Demenscentrum (2015). Demenssjukdomarna. Hämtad 2015-10-22 från <http://www.demenscentrum.se/Fakta-om-demens/>
- Svensk sjuksköterskeförening (2010). Personcentrerad vård. Hämtad 2015-11-15 från http://www.swenurse.se/globalassets/publikationer-svensk-sjukskoterskeforening/ssf-om-publikationer/om.personcentrerad.vard_web.pdf
- Svenskt register för Beteendemässiga och Psykiska Symtom vid Demens (2015). Reminiscens. Hämtad 2015-11-12 från <http://www.bpsd.se/arbete-med-registret/reminiscens/>
- Ternstedt, B-E. & Norberg, A.(2009). Omvårdnad ur ett livscykelperspektiv. I F. Friberg & J. Öhlén (Red.), *Omvårdnadens grunder – Perspektiv och förhållningssätt* (s. 29-65). Lund: Studentlitteratur AB.
- The World Health Organization Quality of Life assessment (WHOQOL): position paper from the World Health Organization. *Soc. Sci. Med.* 1995; 41 (10) 1403-1409.
- Vetenskapsrådet. (2002). Forskningsetiska principer. Hämtad 2015-11-09 från http://lincs.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf
- Västra Götalandsregionen. (2001). Vårdprogram DEMENS. Hämtad 2015-11-03 från <http://www.vgregion.se/upload/SÄS/A%20Lokala%20vårdprogram/Demens.pdf>

Willman, A. (2010). Hälsa och välbefinnande. I A-K. Edberg & H. Wijk (Red.), *Omvårdnadens grunder – Häls och ohälsa* (s.27-43). Lund: Studentlitteratur AB.

Wilson, E.O. (1986). *Biophilia*. England: Harvard University Press.

Östlundh, L. (2012). Informationssökning. I F. Friberg, (Red.), *Dags för uppsats – vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (s. 57-79). Lund: Studentlitteratur AB.

Bilagor

Bilaga 1 - Söktabellen

Datum Databas	Sökord	Begränsningar (Limits)	Antal träffar	Relevanta abstract	Granskade artiklar	Valda artiklar
6/10 PubMed	dementia, animal*	från 2010, fulltext	55	3	3	Gustafsson et al.(2015).
6/10 Cinahl	dementia, play*	från 2010, fulltext	90	5	4	Hyun Shin (2015).
6/10 Cinahl	dementia, robot*	från 2010, fulltext	7	2	2	Moyle et al. (2013).
9/10 Cinahl	robocat, dementia	från 2000	1	1	1	Libin & Cohen-Mansfield (2004).
9/10 Cinahl	robot, elderly	från 2000	20	3	3	Robinson et al. (2013).
11/10 Cinahl	dementia, doll	från 2000	24	6	3	Bisani & Angus (2012).& Ellingford et al. (2007).
15/10 Scopus	dementia, doll*	från 2000	31	6	6	MacKenzie et al. (2006).
12/10 PubMed	dementia AND doll*	Från 2010, fulltext	35	11	9	Braden & Gaspar (2014).Pezzati et al. (2014). Alander (2015).& Robinson et al. (2012)

Bilaga 2 - Artikelöversikt

Artikel; Alander, H., Prescott, T. & James, A.J. (2015). Older adults' views and experiences of doll therapy in residential care homes. **Syfte;** Att undersöka vad dockanvändare och icke dockanvändare tycker om dockterapi på ett äldreboende i England. **Metod;** En kvalitativ studie som gjordes i två faser med en fokusgrupp och därefter följde elva individuella intervjuer. I fokusgruppen deltog fem personer varav tre led av demens, ingen av dessa var dockanvändare. I de elva intervjuerna led åtta personer av demens och endast tre personer var dockanvändare. n=16. **Resultat;** Analysen av studien visade att deltagarna generellt såg positivt på användandet av dockterapi och upplevde att den kan ha positiv påverkan på vissa av personerna som använt sig av den. **Kommentar;** De äldre på boendet som inte använde dockterapi fick uttala sig om hur de såg på användandet av dockor. **Kvalitet;** Hög kvalitet

Artikel; Bisani, L. & Angus, J. (2012). Doll therapy: A therapeutic means to the past attachment needs and diminish behaviours of concern in a person living with dementia-a case study approach. **Syfte;** Att undersöka effekten av en verklighetstrogen docka som ett terapeutiskt verktyg för att minska negativa beteenden hos personer med demens på ett äldreboende i Australien. **Metod;** En kvalitativ och kvantitativ fallstudie med en kvinnlig deltagare som led av långt gången Alzheimers. I studien användes både kvalitativ och kvantitativ metod för datainsamling och analys. n=1. **Resultat;** Resultatet visade en minskad oro relaterat till behovet av kontakt och en avsevärd minskning i nivåer av ångest och agitation. **Kommentar;** Studien är gjord med en deltagare vilket kan anses som en begränsning. **Kvalitet;** Hög kvalitet.

Artikel; Braden, A.B. & Gaspar, M.P. (2014). Implementation of a baby doll therapy protocol for people with dementia: Innovative practice. **Syfte;** Att undersöka effekten av dockterapi som en icke farmakologisk behandling på beteendet hos personer med demens på ett äldreboende i USA. **Metod;** Kort kvantitativ observationsstudie. Personalen på boendet observerade och beskrev hur dockterapi påverkade personerna med demens under interaktionen med dockan och en vecka efteråt med hjälp av ett utarbetat instrument. n= 16. **Resultat;** Studien visade att deltagarna fick en ökad nivå av lycka, aktivitet och interaktion med personalen och andra personer på boendet. Det upptäcktes också en minskad nivå av ångest. **Kvalitet;** Hög kvalitet

Artikel; Ellingford, J., James, I., Mackenzie, L. & Marsland, L. (2007). Using dolls to alter behaviour in patients with dementia. **Syfte;** Att undersöka om dockterapi har effekt på problematiska beteenden hos personer med demens på fyra äldreboenden i England. **Metod;** En kvantitativ sex månader lång observationsstudie med 66 deltagare, 34 dockanvändare och 32 icke användare. Observationerna skrevs ner av personalen på boendena och analyserades av forskarna. n= 66. **Resultat;** Resultatet visar att dockterapi kan öka positiva beteenden och hjälpa till att minska de negativa. Antalet incidenter med aggressivt beteende sjönk också hos dem i gruppen som använde dockterapi. **Kommentar;** Lång studie som gör det möjligt att se om dockterapi endast är nyhetens behag eller om resultaten står sig under en längre period. **Kvalitet;** Medelhög kvalitet.

Artikel; Gustafsson, C., Svanberg, C. & Müllersdorf, M. (2015). Using a Robotic Cat in Dementia Care. **Syfte;** Att undersöka personer med demens, deras närståendes och vårdpersonals upplevelser av att använda robotdjur i demensvården på ett svenskt demensboende. **Metod;** Studien innehöll två delar; en kvantitativ fallstudie med personer med demens (n=4) och en kvalitativ intervjustudie med närstående (n=3) och vårdpersonal (n=11) som pågick under tolv veckor. **Resultat;** För vissa individer med demens kan livskvaliteten förbättras genom att använda robotdjur, i det här fallet Justocat. **Kommentar;** Fallstudien innefattade bara fyra personer med demens. Resultatet kan därför inte generalisera terapins positiva effekter men kan vara användbart när man har egna erfarenheter att jämföra med. **Kvalitet;** Hög kvalitet.

Artikel; Hyun Shin, J. (2015). Doll Therapy. An Intervention for Nursing Home Residents With Dementia. **Syfte;** Att undersöka de fysiska, känslomässiga och psykosociala effekterna av dockterapi bland personer med demens på ett äldreboende i Korea. **Metod;** Kvantitativ studie. En grupp personer med demens (n=62) jämfördes i livskvalitet före, under och efter dockterapin genom observationer och frågeformulär som gjordes av vårdpersonal (n=10). Studien pågick under tre månader. **Resultat;** Signifikanta förbättringar i språk, aggression, opassande beteende, vandrande och minskad depression påvisades efter en och tre månader. **Kommentar;** Studien stärker fördelarna med dockterapi men påpekar att det är nödvändigt med kulturella riktlinjer för användandet av dockor i demensvården. **Kvalitet;** Hög kvalitet.

Artikel; Libin, A. & Cohen-Mansfield, J. (2004). Therapeutic robocat for nursing home residents with dementia: Preliminary inquiry. **Syfte;** Att jämföra fördelarna med en robotkatt och en tygkatt på ett demensboende i USA. **Metod;** Kvantitativ studie. Deltagarna (n=9) fick två sessioner på tio minuter vardera med robotkatten respektive tygkatten fördelat på två dagar. Beteendet observerades och spelades in innan och under varje session. **Resultat;** Det agiterade beteendet minskade med båda katterna och ökade förnöjsamheten. Resultatet visade att personer med demens kan bli engagerade med både en robotkatt och en tygkatt men ju svårare dement en person är desto mindre intresse visades för båda katterna. **Kommentar;** De boende hade kort tid på sig att bekanta sig med de båda katterna. **Kvalitet;** Medelhög kvalitet.

Artikel; Mackenzie, L., James, I.A., Morse, R., Mukaetova-Ladinska, E. & Reichelt, F.K. (2006). A pilot studie on the use of dolls for people with dementia. **Syfte;** Studien var ett pilotprojekt vilkens syfte var att undersöka effekterna av användandet av dockor på två demensboende i England. **Metod;** Kvalitativ och kvantitativ studie. En sjuksköterska introducerade dockorna för chefen och vårdpersonalen innan de började användas till de boende (n=37). Efter tre veckor kom sjuksköterskan tillbaka och vårdpersonalen (n=46) fick fylla i frågeformulär om användandet av dockorna lett till ökat välbefinnande hos de boende. **Resultat;** Många av vårdpersonalen var skeptiska till dockorna i början men efter tre veckor såg all utom en personal tydliga förbättringar i livskvalitet hos de boende. **Kvalitet;** Medelhög kvalitet.

Artikel; Moyle, W., Cooke, M., Beattie, E., Jones, C., Klein, B., Cook, G. & Gray, C. (2013). Exploring the Effect of Companion Robots on Emotional Expression in Older Adults With Dementia. A Pilot Randomized Controlled Trial. **Syfte;** Studien jämförde personer som fick interagera i grupp med Paro och personer som ingick i en högläsningssgrupp på ett demensboende i Australien. **Metod;** Kvantitativ studie. Personer med demens från ett boende i Australien ingick i studien (n=18). Hälften av personerna ingick först i gruppen med Paro och sedan i högläsningssgruppen och vice versa under fem veckor. Resultatet mättes med olika mätinstrument. **Resultat;** Studien visade att Paro hade påverkan på livskvaliteten med mindre oro och ledsamhet och ökad förnöjsamhet. **Kommentar;** I gruppen med Paro ökade dock det vandrande beteendet men forskarna trodde att detta berodde på att det var för många deltagare på en Paro och rekommenderade max tre deltagare per robot för att undvika detta. **Kvalitet;** Hög kvalitet.

Artikel; Pezzati, R., Molteni, V., Bani, M., Settanta, C., Grazia Di Maggio, M., Villa, I., Poletti, B. & Ardito, B.A. (2014). Can Doll therapy preserve or promote attachment in people with cognitive, behavioral, and emotional problems? A pilot study in institutionalized patients with dementia. **Syfte;** Att jämföra en grupp personer med demens som genomgick dockterapi med en kontrollgrupp för att undersöka om de emotionella erfarenheterna av dockterapi aktiverar de vårdande, utforskande och anknytande beteendet hos personerna. **Metod;** Kvantitativ studie som pågick under fyra veckor och bestod av tio randomiserade sessioner. Fem med en docka och fem med en tygkub. Deltagarna erbjöds att hålla dockan/ kuben av en sjuksköterska och lämnades sedan ensamma i rummet under tre minuter med dockan/ kub. En gömd kamera filmade sessionen. n=10. **Resultat;** Resultatet visar att effekten av dockterapi leder till att personer med grav demens aktiverar sitt vårdande, utforskande och anknytande beteende. Deltagarna i försöksgruppen visade också en signifikant förbättring när det gällde att relatera till omvärlden. **Kommentar;** Anknytningsteorin. Hur anknytningen till föräldrar eller andra närstående som barn har betydelse när man åldras. **Kvalitet;** Hög kvalitet

Artikel; Robinson, H., Mac Donald, B.A., Kerse, N. & Broadbent, E. (2012). Suitability of Healthcare Robots for a Dementia Unit and Suggested Improvements. **Syfte;** Att jämföra lämpligheten med en ny robot; Guide med robotsälen Paro. Förslag på vilka förbättringar som kunde göras av dessa när de ska användas inom demensvården gavs också. **Metod;** En kvalitativ och kvantitativ tvärsnittstudie utfördes på ett demensboende på Nya Zeeland. En forskare introducerade båda robotarna till varje personal (n=5), och till boende (n=10) och närstående (n=11) tillsammans. Varje session pågick i en halvtimme med varje robot. **Resultat;** De boende responderade bättre till Paro än till Guide. Personal och närstående ansåg att Guide hade potential men att den i nuläget var för avancerad. Paro sågs som en underhållare och kunde lugna de boende om de var upprörda och hade en positiv effekt på sinnesstämningen hos de boende. **Kommentar;** Det var få antal deltagare och studien genomfördes vid ett enda tillfälle. Kanske skulle reaktionerna skulle bli annorlunda över tid. Eftersom de boende inte blev lämnade med robotarna på egen hand vet man inte hur de skulle agerat om inte de blivit uppmanade av de närstående att göra så eller så. **Kvalitet;** Hög kvalitet.

Artikel; Robinson, H., Mac Donald, B.A., Kerse, N. & Broadbent, E. (2013). The Psychosocial Effects of a Companion Robot: A Randomized Controlled Trial. **Syfte;** Att jämföra de psykosociala effekterna mellan en försöksgrupp som har interagerat med Paro och en kontrollgrupp där deltagarna fick ta del i en mängd olika aktiviteter. På boendet fanns också en levande hund som alla hade möjlighet att interagera med. **Metod;** Kvantitativ studie. Kognitiv status, ensamhet, depression och livskvalitet uppmättes före och efter studien med hjälp av olika mätinstrument. Boende (n=40) från ett hem på Nya Zeeland som hade både sjukhusavdelning och vilohem var med i studien. Hälften av dem hade kognitiva nedsättningar. **Resultat;** Deltagarna pratade mer med Paro än med hunden. De rörde också Paro mer. Samvaron med Paro ledde till minskad känsla av ensamhet hos de boende men ökade i kontrollgruppen. Både Paro och hunden förändrade atmosfären på boendet och studien visade att ett robotdjur är ett adekvat substitut för levande djur på äldreboende. **Kommentar;** Hunden och roboten introducerades inte vid samma tillfälle. Hunden hade funnits på hemmet i tre månader innan Paro och kunde lett till att de boende var mer vana vid hunden och inte gav den samma uppmärksamhet som Paro. **Kvalitet;** Hög kvalitet.